

Nota editorilor

Anuarul Institutului de Istorie din Cluj publică în acest număr special contribuțiile participanților¹ de la secțiunea dedicată *Femeii între tradiția și modernitatea românească (a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX)*. *Interogații, realizări, perspective*, din cadrul conferinței internaționale **Modernism, modernizare, modernitate. Perspective istoriografice și metodologice**, desfășurată la Cluj-Napoca, între 13 și 15 octombrie 2021. Manifestarea organizată în cadrul Zilelor Academice Clujene de Institutul de Istorie „George Barițiu” și Universitatea Babeș-Bolyai, prin Centrul de Studiere a Populației, a fost o bună ocazie de a sublinia vitalitatea unui câmp de cercetare complex și interdisciplinar, puțin defrișat și analizat.

Istoria femeii a atras relativ puțin atenția cercetătorilor spațiului transilvan prin comparație cu Țara Românească (Violeta Barbu, Ionela Băluță, Ramona Caramelea, Paraschiva Căncea, Alin Ciupală, Angela Jianu, Nicoleta Roman, Constanța Vintilă-Ghițulescu, Theodora-Eliza Văcărescu ș.a.), Moldova (Daniela Mârza, Cătălin Turliuc, Nicoleta Turliuc ș.a.) sau Basarabia (Alina Felea, Oleg Ursan, Lilia Zabolotnaia ș.a.). Avem, totuși, importante puncte de plecare, prin lucrările și studiile istoricilor consacrați (Sorina-Paula Bolovan, Eugenia Glodariu, Viorel Faur, Rodica Herlo, Mirela Popa-Andrei, Ana-Victoria Sima, Valeria Soroștineanu, Simona Stiger ș.a.). La acestea se adaugă enciclopedii, antologii și ediții de texte (George Marcu, Ștefania Mihăilescu, Ruxandra Moașa Nazare, Anemari Monica Negru) sau lucrări de doctorat (Andreea Dimitriu, Ana Maria Macavei, Maria Cristina Ploscă, Andra Carola Pinca, Iulia Adina Pop).

Literatura de specialitate relevă pentru a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX o ameliorare a statutului femeii. În anii de tranziție spre modernitate se petrec profunde transformări, a căror finalitate a dus la depășirea barierelor domestice moștenite din trecut și reconfigurarea „timidă” a rolurilor din sfera publică. Deși trăiau într-o lume a bărbaților, femeile și-au câștigat o relativă independență economică. Aveau o mobilitate geografică și socială mai mare, au fost conștiente de importanța educației, au participat la cursuri, consfătuiri, conferințe, au ieșit tot mai des în spațiul public organizând expoziții de artă populară, spectacole de teatru și serbări câmpenești, au inițiat strângeri de fonduri și acțiuni caritabile, au testat în scopuri culturale.

La 20 de ani de la cea dintâi încercare de sinteză a mișcării feministe din Transilvania², am considerat oportun și util să redeschidem acest șantier de cercetare rămas autentic și promițător. Interesul nostru are la bază bogăția nesecată a arhivelor și

¹ Vezi lista completă a comunicărilor din cadrul Panelului nr. 5 dedicat femeii, la: <https://zac2021.institutuldeistoriegeorgebaritiiu.ro/wp-content/uploads/2021/10/Panel-5.pdf>.

² Simona Stiger, *Asociaționism și emancipare în Transilvania până la primul război mondial*, Arad, Edit. Moise Nicoară, 2001, p. 5.

construirea bazelor de date istorice³. Multiplele perspective de abordare ale tematicii – economică, socială, filantropică, culturală, demografică, politică – nu pot avea în istoriografia română decât efecte pozitive.

Am propus un subiect cu o listă lungă de întrebări: Cum și-au trăit femeile viața în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX ? Ce poziție au ocupat în familie și societate ? Putem vorbi despre o emancipare economică a femeilor ? Dar despre o emancipare prin educație ? Putem socoti divortialitatea și ilegitimitatea urbană drept indicatori ai unor mutații profunde în comportamentul femeilor ? Cum au fost influențate femeile de industrializare și urbanizare ? Pe parcursul conferinței am primit răspunsuri la aceste interogații prin prezentări sub forma unor studii de caz, analize statistice sau abordări teoretizante, care ne oferă în perspectivă oportunitatea comparării datelor.

Suplimentul reunește studii care abordează tematica feminină din varii perspective. Metodologic, sursele sunt analizate atât într-o manieră calitativă, cât și cantitativă. Obiectivul principal este descrierea, explicarea și analizarea locului, rolului și statutului femeii în epoca modernă. În absența unui inventar exhaustiv al problematicii, prin acest număr special, propunem un dialog asupra surselor istorice, metodelor și tehnicilor de analiză care au în prim-plan femeile, atât în ipostază publică, cât și privată.

Comunicările publicate mai jos se încadrează temporal între două limite: cea inferioară – 1850 reprezintă momentul când la Brașov se înființa *Reuniunea Femeilor Române pentru ajutorul creșterii fetițelor orfane sărace*, iar cea superioară – anii interbelici, când la Universitatea din Cluj femeile și-au făcut tot mai mult loc în cadrul corpului profesoral⁴. Studiile sunt concentrate în jurul a cinci axe tematice: surse relevante pentru o istorie a femeii; statutul și rolul femeii între public și privat; educația tinerelor între cursuri ocazionale și dezvoltarea învățământului românesc feminin; asociaționismul feminin; figuri feminine emblematice. Autorii articolelor – cercetători, cadre didactice universitare, muzeografi, arhiviști, doctoranzi – au în comun dorința de a aborda aceeași problemă istorică într-o manieră proprie și de a ne oferi rezultate distincte, care lecturate per ansamblu permit o viziune comparată asupra istoriei femeii din perioada analizată. Ele reprezintă, deopotrivă, o invitație la cunoașterea trecutului femeilor, deloc uniform sau monoton, și o reflecție la prezentul și viitorul acestei discipline.

Ansamblul contribuțiilor ne arată dinamismul unui câmp de cercetare în continuă descoperire și inovație. Avem convingerea că textele reunite aici vor deschide piste noi de cercetare, care, sperăm, vor putea fi explorate într-un viitor cât mai apropiat.

Cluj-Napoca, decembrie 2021

Daniela Deteșan, Claudia Septimia Sabău

³ Vezi, în acest sens, HPDT, prima bază de date istorice a populației Transilvaniei: <http://hpd.t.granturi.ubbcluj.ro/ro/>.

⁴ Vezi mai multe detalii *infra* la Cecilia Cârja, Ioana-Mihaela Bonda, *Alma Mater la feminin. Doamnele Universității românești din Cluj în perioada interbelică*.